

Pritskookidest lõhnakuuskedeni

Vanill ja vanilje

TIINA PAET

Tänapäeva eesti keeles on kasutusel kaks rööpset sõnakuju – *vanill* ja *vanilje*. Olgugi et tegu on eksootilise asjaga – troopilise orhidee ja sellest saadava maailmas hinna poolest safrani järel teise maitseainega –, on seda tähistavad sõnakujud praegusajal pigem sagedasti kasutatavad, igapäevased. Üldkeele korpuse (ÜK 2021) 50 000 sagedasema sõna seas on *vanill* sageduselt 25 814. positsioonil ja *vanilje* 22 353. positsioonil. Siinne kirjutus püüab jälile saada, kust need rööpvormid tulevad, mispuhul kumbagi neist kasutatakse ning lõpuks – kas üks neist on parem kui teine.

Mida ütlevad allikad?

Kui sisestada ÕS 2018¹ otsingusse märksõna *vanilje*, saame: *vanilje* KOK parem *vanill*. Seda infot tuleks käsitada järgmiselt: *vanilje* on kokandussõna, aga eelistatud vorm on siiski *vanill*. Eelistatud märksõna *vanill* päring annab rohkem infot: BOT (troopikataim); mõne vanilliliigi vili maitseainena. *Vanilliga* liitsõnade moodustamist nii nimetavaliselt kui ka omastavaliselt, samuti kokanduse ja botaanika oskuskeele vahetõttu kajastub ÕS-i näidetes: *Vanilli+kupar* BOT = *vanilli+kaun* KOK = *vanilli+kang* KOK. *Vanill(i)+suhkur*, *vanilli+jäätis*, *vanilli+kreem*.

EKI keelenõu andmebaasis² registreeritud vastustest nähtub samuti, et soovitatavam sõnakuju on *vanill*, mis on ka loomulik, sest peaaesjalikult on vastajad ÕS-i toimetajad ja keelenõu andes on toetunud peamiselt ÕS-i seisukohtadele. Enamik soovitusi on antud ajal, mil juhitud preskriptiivsest keelekorraldusest. Küsimustest ilmneb, et küsijad teavad sagedasti, et üks vorm on sobivam, ent ei tea, kumb ja miks. 1995. aasta algusest kuni 2022. aasta märtsini on *vanilli* kohta esitatud 162 küsimust ja enamik neist puudutab just selle sõna kuju. Niisiis on normingu järgi eelivorm *vanill*. (Vt ka Mäearu 2015: 132) Uusimas EKI sõnastikus, ühendsõnastikus (ÜS 2021, keeleportaalis Sõnaveeb), mis on oma põhilaadilt pigem deskriptiivne, keelt

¹ Praegu kehtiva kirjakeele normingu alus on „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018”. Vabariigi Valitsuse määruse „Eesti kirjakeele normi rakendamise kord” järgi (§ 2 lõige 1) on kirjakeele norm(ing) määratud muu hulgas Eesti Keele Instituudi uusima õigekeelsussõnaraamatuga.

² EKI keelenõu andmebaas on elektrooniline tööandmebaas, mis sisaldab (18. III 2022 seisuga) ligi 190 000 telefoni või meili teel laekunud keelenõuandepäringut ja vastust alates aastast 1991.

kirjeldav sõnaraamat, on *vanill* ja *vanilje* märgitud sünonüümideks. Preskriptiivsust on ühend sõnastikku lisandunud ÕS-i materjali lõimimisega, eriti rubriigiga „ÕS soovitab”, milles sedastatakse, et kokandus- ja botaanikatermin on neist *vanill* (seisuga 18. III 2022).³ Eesti keele seletussõnaraamat 2009 (EKSS 2009), samuti olemuselt deskriptiivne sõnaraamat,⁴ on esitanud eelistust andmata mõlemad sõnakujud. Järgnevalt analüüsin, millel on põhinenud *vanilli* keelekorralduslik eelistus, kuidas see on kujunenud ja kas see soovitus on tänapäeval ajakohane.

Vanilje ja vanill eesti sõnaraamatutes ja normingu kujunemine

Eesti sõnaraamatutes esineb kõne all olev sõna esimest korda Wiedemanni eestisaksa sõnaraamatus (1893) kujul *wānill* (Wiedemann 1973: 1323). Esimeses ÕS-is (EKÕS 1918, vt ka Paet, Rehemaa 2018) on *wanill* lühikese *a*-ga, alates EÕS-ist (1937) tavalise *v*-ga: *vanill* (samamoodi ka VÕS 1933; VÕS 1953). Alates 1960. aastast registreeritakse ÕS-is ka kuju *vanilje*, mille juurest ÕS 1960 ja ÕS 1976 juhatavad noolega *vanilli* juurde, mis tähendab ranget normingut. *Vanilje* on märgendatud kokandus- ja *vanill* botaanikaterminiks.⁵ Seega on norming *vanilli* kasuks püsinud 1960. aastast, ehkki alates ÕS 1999-st veidi laienenud. (Normi laienemise kohta vt ka Kristiansen 2021: 667–669.) Edasistes ÕS-ides (ÕS 2006, ÕS 2013, ÕS 2018) on *vanilje* saanud noolviitest leebema, *parem*-soovituse: *vanilje* parem *vanill*.⁶ Esimene neist kujudest on märgendatud erialamärgendiga kokandusterminiks, teisel pole küll märgendit, ent viide kokandusele on seletuses. Võõrsõnade leksikon (VSL 2012) on märgendanud *vanilje* kõnekeelseks (nii püüdis VSL vältida vastuolu ÕS-iga) ning *vanilli* kokandus- ja botaanikaterminiks.

Niisiis on keelekorralduslik soovitus püsinud aastakümneid. Rööpselt kasutuses olevate sõnakujude kohta on eesti keelekorralduspraktikas (ÕS-ides) eri rangusastmega soovitustüübid, millest kõige rangemad on looksulgudes ja noolviitega märksõnade kohta, sellest leebemad on *parem*- ja omakorda veel natuke leebemad *vaata*-soovitused (vt ka Paet 2022). *Parem*-soovitustega mõõndakse ÕS-is rööpseid sõnakujusid, andes eelistuse siiski ühele. *Vanilje* kuulub soovituste skaalal kategooriasse, mille „asemel on keeles paremaid väljendusvõimalusi” (ÕS 2018 eessõna). Võõrsõnade kohta on ÕS 2018-s *parem*-soovitusi 17, suures osas on tegu *u*-tuletistega (nt *emigreerima*, parem *emigreeruma*), ent sõnakujusid puudutavaid soovitusi on peale *vanilli* ja *vanilje* veel sõnadel *aarja* ja (parem) *aarja*; *aarjalane* ja (parem) *aarjalane*; *greipfruut* ja (parem) *greip*. Kui *aarja* ja *aarjalase* eelistamise alus on

³ Seda rubriiki täiendatakse pidevalt.

⁴ Eessõnas öeldakse „Oma tüübilt on sõnaraamat kirjeldav (deskriptiivne), mitte normiv (preskriptiivne).”

⁵ Sellist sõna ühe rööpkujude eri valdkondade sõnadeks pidamist on märgata ka vormide *kontiinum* ja *kontiinum* puhul. ÕS 2018-s on vormi *kontiinum* juures matemaatika ja botaanika erialamärgend, *kontiinuumi* juures ainult matemaatika märgend.

⁶ *Parem*-soovitus võetigi kasutusele ÕS 1999-s.

toetumine lähtekeele⁷ ja mitte vahenduskeel(t)e kirjpildile, siis *greibi* eelistus põhineb tõenäoliselt sellel, et *greip* on termin (ETAB) ja tegelikus kasutuses suure ülekaaluga (ÜK 2021-s esildub *greip* 3021 juhul ja vaid kaks korda esineb *greipfruut*), ent ka lühemusega.

Eesti keelekorraldus pole ainus, mis on püüdnud seda sõnakuju suunata: keeleteadlane Henning Bergenholz toob Taani keelekorraldusest näite *vanilje* 'vanill/vanilje' kuju normimise kohta. Nimelt on taani keeles kasutusel variandid *vanille*, *vanilje* ja *vanilie*. Kuigi kasutusüuringu põhjal on varianti *vanille* taani keele tegelikus kasutuses 40,8% (Google'is 79,3%), on Taani keelenõukogu (Danish Language Council) aktsepteerinud ainsa ametliku variandina *vanilje* (tegelikus keelekasutuses 31,7%, Google'is 11,6%) (Bergenholz 2010: 69–70). Niimoodi on taani keeles norming püsinud praeguseni.

Tegelikust keelekasutusest

Tänapäeva keeleteaduses ja -korralduses on eriti oluliseks tõusnud andmepõhine lähenemine, mille üks meetodeid on korpusuuring. See tähendab suures osas keelekorpusetest lähtumist ja järeluste tegemist kasutusandmete põhjal (vt ka Diessel 2017; Paet, Risberg 2021: 970; Klavan 2018: 697). Toonitatakse, et normingud ja tegelik keelekasutus ei peaks märkimisväärselt lahknema. Keelekorraldajad on ka varem võimaluste piires jälginud tegelikku keelekasutust, kuid seda on normingute seadmisel arvestatud vähem kui praegu. Enne seda, kui sai võimalikuks korpusete kasutamine, oli andmeallikaks Google ja veel varem töötati ilu- ja ajakirjanduse põhjal koostatud sedelkartoteekide najal.

Vanilje ja *vanilli* esinemust ning vahekorda tegelikus keelekasutuses eesti keele ühendkorpuse põhjal Sketch Engine'i tööriistaga (vt Kilgarriff jt 2014) uurides selgus, et vormi *vanilje* (2847 juhtu) esineb 28% sagedamini kui *vanill* (2062 juhtu). Korpusandmed näitavad, et *vanilli* kasutatakse peamiselt kokandusvaldkonna tekstides (toiduretseptides), alkohoolsete jookide maitsenüansside kirjeldustes ning parfümeerias jt elustiiliga seotud tekstides. Tootekirjeldusi korpuses eriti ei esildu. Kumbagi sõnavormi uurisin 300-lauselises juhuvalimis, millest 33,6% *vanilli* kasutusest esines kokandusvaldkonnas (süü alla on loetud retseptid, välja jäetud toote-, sh alkohoolsete jookide kirjeldused). *Vanilje* kasutusest oli 29,3% kokandustekstides, ka muud kasutusvaldkonnad olid samad nagu *vanillil*. Taime tähendus eristub kumbagi vormi puhul vähe: *vanillitaim* esineb ühendkorpuses 12 ja *vaniljetaim* kolm korda, aga need arvud on liiga väikesed, et teha järeldusi.

⁷ Lähtekeelena (seda on nimetatud ka doonorkeeleks) käsitan keelt, milles sõna selles tähenduses ja eesti vastele lähedasel häälikulisel kujul teadaolevalt esimesena esines. Vahenduskeele all mõistan keelt, millest sõna on vahetult tulnud eesti keelde.

Tähendus ja etümoloogia

Kui mitme muu lõhna- ja maitsetaime nimetust, nagu näiteks *iisop*, *müint*, *köömen*, *till*, *viiruk*, on mainitud juba piiblis, siis *vanill* jõudis eurooplaste teadvusse suhteliselt hilisel ajal. Nimelt avastasid vanillitaimi XV sajandil asteegid, vallutades Mehhikos maa-alasid, kus see taim kasvas. Euroopasse tõid selle hispaanlased XVI sajandil oma vallutusretkedelt Mehhikosse. *Vanilli* ja *vanilje* eesti keelde tuleku täpne aeg pole teada, aga ilmselt jääb see ajajärku, mil saksa keele ja köögi mõju oli valdav ja maitseained said mõisaköögi kaudu eestlastele tuttavaks.

Eestikeelsete taimenimede andmebaas annab ladina *Vanilla* eesti vasteks *vanill*. See tähistab troopiliste rohttaimede perekonda.⁸ Teiseks tähistab *vanill* mõne sellesse perekonda kuuluva liigi kuivatatud ja töödeldud vilja (kupart) maitseainena. Samades tähendustes kohtab paralleelselt ka vormi *vanilje*, kuid mõnes allikas on püütud eri vormidele anda eri tähendust: EKSS 2009 annab *vanilli* tähenduseks esiteks taimi ja teiseks maitseaine; *vaniljet* aga seletab esiteks *vanillina* ja teiseks *vanilliinina*.⁹

Eesti keelde on *vanilje* ja *vanill* tulnud saksa keele kaudu (*Vanille*),¹⁰ kuhu see omakorda tuli prantsuse keelest (*vanille*), sinna hispaania keelest (*vainilla*, *vainille* 'kaunake' < *vaina* 'kaun'). Hispaania sõna on lähtunud ladina sõnast (*vagina* 'tupp'). Saksa keeles on sõnal *Vanille* kaks paralleelhääldest [va 'nɪljə] ja [va 'nɪlə] (Duden). Nõnda võib arvata, et eesti keeles on paralleelvormid kujunenud saksa keele eeskujul. *lle*-lõpp pärineb prantsuse või hispaania keelest, kus see märgib deminutiivi. Mugandamiskäigult on eesti keeles võimalik nii *vanill* kui ka *vanilje*, kuid prantsuse *ille*-lõpulised sõnad on eesti keeles küll fikseerunud *ill*-lõpulistena.

Lisaks põhitähendustele on sõnal ka kujundlikke tähendusi. Inglise keeles on alates 1940. aastatest adjektiiv *vanilla* hakanud tähendama (pms argikeeles) ka midagi igavat, tavalist, omapäratut, 1970. aastatest on adjektiiv *vanilla* peamiselt seostunud seksiga (*vanilla sex*) (MW; Collins; ETYM). See tähendus on hakanud ka eesti keelde kanduma, nt: *Tavaline vaniljeseks pole sinu jaoks [---]* (naine.postimees.ee 8. IX 2019).

Näiteid

Esimesed tekstinäited pärinevad 1824. aasta pudinguretseptist, kus on näha kahe-sugust kirjapilti (*wanill* ja *wannill*):

- (1) **Wanilli** pudding. Kloppi 5 lussikatäit jahho teine teise järrel kahheteistkümnne munnaga hästi ärra, riwi kahhe siddroni pealt korokest mahha, wõtta nattokest

⁸ Perekonda kuulub mitu liiki: nt harilik vanill (lad *Vanilla planifolia Andrews*), suureõieline vanill (lad *Vanilla pompona Schiede*) jt.

⁹ Vanilliin on vanilli kupardes glükosiidina sisalduv või nüüdisajal peamiselt sünteetiliselt valmistatav maitseaine.

¹⁰ Saksa etümoloogiasõnaraamatu EWD järgi on saksa *Vanille* laenatud hispaania keelest ja prantsuse keel on saksa sõna kuju mõjutanud. Kluge (2002: 948) järgi on saksa sõna laenatud hispaania ja prantsuse keelest.

pomerantsi-marmeladi ehk ka peneksleigatud sissetehtud pomeratsid, pole tükki **wannilli**, sukkurt, kardemoni mao järrel, tobi pakso happo koort, ja keigewimaks liguta kahhe siddroni sahwiti jure ja pakki sedda ühhe woiga ärramäritud waagna sees. [Siin ja edaspidi minu rõhutus – T. P.] (UKKR: 279)

- (2) ¼ naela **wanille**-shokoladi (Panck 1864: 280)

Näiteid sõnakuju *vanilje* kohta leiab juba 1880. ja 1890. aastatest:

- (3) **vanilje** ja shokoladi likööri (Sakala 20. XII 1880)
 (4) Kellegi teise nina ei oleks pisikeste metslillikeste juures vähimatki lõhna tundnud – mina olin kui reseeda ja **vanilje** põõsas. (Postimees 24. XI 1888)
 (5) Kibuwitsa lehtede thee. Noored õrnad lehed korjatakse kevadel varakult, kuiwatatakse niisamati, nagu maasika lehti ja hoitakse pudeliga kindla korgi all kuivas kohas alal. Theed tehakse niisama kui Hiinatheed. Theewesi on mõnus ja maitseb nagu **vanilje**. (Sakala Lisalet: [ajalehe Sakala põllutöö lisalet] 16. VI 1898)

Näiteid XX sajandist *vanilli* ja *vanilje* vaheldumise kohta:

- (6) Wiener Conditorei, Jaani u. 7, soovitab wärsket pähkli-, murd-, öle-, kohwi-, piimashokoladi ja mitmesugust **vanill**shokoladi (Postimees 27. IX 1914) [osaliselt hävinud kiri]
 (7) Lõunaks: Peedisupp. Pikk poiss. Punane saago **vanilje** kastega (Naesterahwa Töö ja Elu ja Käsitööleht 4. VI 1925)
 (8) **Vanill**, Piima, Mandlitega (Postimees 10. IV 1927)
 (9) **Vanilje** püsib mitu aastat kõlbulisena, kui kangisid suhkru sees alal hoida. Toitudeks tarvitatakse suhkrut, mis juba mõne päeva järele **vanilje** maitse omandab. (Ühistegelised Uudised 21. X 1933, lk 5)
 (10) Tomati võie. 1 l tomatiputru, 4 kl. suhkrut, vähe **vaniljet**. (Ühistegelised Uudised 21. X 1933)
 (11) Corso kohvik 31. detsembril 1936. a. Berliini pannkoogid / **Vanilje** pritskoogid / Vastlakuklid (Päewaleht 30. XII 1936)
 (12) Würtsid, nagu mandlid, **vanill** [---] söögiõli j. n. e. tuntud headuses saadaval E. GONTER Tallinn Tartu Viljandi Pärnu (Päewaleht 9. IV 1938)
 (13) Majapidamiseks: Likööride essentsid mitmesugused / Metall, puhastusabinõu / Würtsid: gelatiin, loorberilehed, kaneel, kardamom, **vanilje**, vaniliin, **vanilje**-suhkur, vaniliin-suhkur, mandlid, safran, pipar, eht Wene sinep j. m. (Tartu Teataja 8. IV 1925)

Ebaühtlast kasutust on näha ka ühe teose piires:

- (14) Munakollane segada suhkru, **vanilli** ja jahuga, lisades keeb piim ning segada aurul kuni paksuksminekuni. (KMR 1937: 44)
 (15) **Vanilje**jäätis (KMR 1937: 590)

Nii nõukogude kui ka taasiseseisvumise ajast on mõlema vormi kasutuse näiteid:

- (16) Müügile tuleb kolmes valikus kooke, kaht liiki pirukaid, samuti köömne-, **vanilje**-, kaneeli- ja võisaiu. (Nõukogude Hiiumaa 10. X 1959)
- (17) **Vanill** on peenevarreline ronitaim, liaan, mis põimub ümber kõrgete puude tüvede. Parasiitaimena toitub **vanill** peremeespuu mahlast. (Säde 15. IV 1972)
- (18) [---] kui oled ikka labiilne siis saad 83 aasta reklaamivaba Ascona, milles profülaktika eesmärgil väikene Vikatimehe kujuga **vanilje** lõhnakuusk rippumas. (Blogspot.com)

Kokkuvõtteks

Üks normingu ja tegeliku keelekasutuse vastuolu tõlgendusvõimalusi *vanilli* ja *vanilje* küsimuses on, et tegelik keelekasutus ei ole lasknud end normingutest segada. Samas võiks oletada, et ilma norminguta oleks *vanilje* veel suuremas ülekaalus ja *vanill* ehk hoopis taandunud.

Vanilli ja *vanilje* juhtum näitab, et ka pea saja aasta vältel sõnaraamatutes antud suunised ei ole rööpvariante tegelikust keelekasutusest kaotanud ega varieerumist¹¹ vähendanud, veel enam: vähem mööndav variant võib tegelikus keelekasutuses hoopis sagedasem olla. Keelekorralduslik sõnakuju korrastamispuud on seisnenud üht vormi ühte (*vaniljet* kokandusse) ja teist vormi kahte valdkonda (*vanilli* nii botaanikasse kui ka kokandusse) kuuluvaks pidamises. Seejuures on üht neist püütud üldkeelde juurutada.

Juhin tähelepanu, et tegemist pole aja jooksul toimunud keelemuutusega, vaid *vanilli* ja *vanilje* läbisegi tarvitamine on kestnud üle saja aasta. Arvestades, et paljude võõrsõnade rööpvariandid on ÕS-is paralleelselt võrdselt aktsepteeritud, võiks sellest loobuda ka *vanilje* puhul.

Artikli valmimist on toetanud teadusprojekt EKKD64 „Eesti keele sõnavara ja korraldus: deskriptiivne ja preskriptiivne vaatenurk“.

VEEBIVARAD

Collins. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus>

Duden. <https://www.duden.de/rechtschreibung/Vanille>

ETAB = Eestikeelsete taimenimede andmebaas. <https://taimenimed.ut.ee>

ETYM = Online etymology dictionary. <https://www.etymonline.com/word/vanilla>

EWD = Etymologisches Wörterbuch des Deutschen. <https://www.dwds.de/d/wb-etymwb>

MW = Merriam-Webster. Online Dictionary. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/vanilla>

¹¹ Üks keelekorralduse suundumusi on läbi aegade olnud varieerumise vähendamine ja sõnakujude süsteempärane korrastamine.

Vikipeedia. https://et.wikipedia.org/wiki/Harilik_vanill

ÜK 2021 = Eesti keele ühendkorpuse 2019. Koost Kristina Koppel, Jelena Kallas. <https://doi.org/10.15155/3-00-0000-0000-0000-08565L>

ÜS 2021 = Eesti Keele Instituudi ühendsõnastik 2021. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb. <https://sonaveeb.ee>

KIRJANDUS

Bergenholz, Henning 2010. User-oriented understanding of descriptive, proscriptive and prescriptive lexicography. – Lexikos, kd 13, nr 1, lk 65–80. <https://doi.org/10.4314/lex.v13i1.51380>

Diessel, Holger 2017. Usage-based linguistics. – Oxford Research Encyclopedias: Linguistics. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.363>

Eesti kirjakeele normi rakendamise kord. RT I, 14.06.2011, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/114062011003> (27. IV 2022).

EKSS 2009 = Eesti keele seletav sõnaraamat. Kd I–VI. „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” 2., täiendatud ja parandatud tr. Toim Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/dict/ekss>

EKÕS 1918 = Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamat. Eesti Kirjanduse Seltsi väljaanne. Toim Jaan Tammemägi. Tallinn: K.-Ü. „Rahvaülikooli” kirjastus.

EÕS 1937 = Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat. „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatu” II täiendatud ja parandatud tr. Kd III, Ripp–Y. Toim Elmar Muuk. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Kilgarriff, Adam; Baisa, Vít; Bušta, Jan; Jakubiček, Miloš; Kovář, Vojtěch; Michelfeit, Jan; Rychlý, Pavel; Suchomel, Vít 2014. The Sketch Engine: Ten years on. – Lexicography, nr 1, lk 7–36. <https://doi.org/10.1007/s40607-014-0009-9>

Klavan, Jane 2018. Kognitiivne keeleteadus arvude rägastikus. – Keel ja Kirjandus, nr 8–9, lk 697–712. <https://doi.org/10.54013/kk730a6>

Kluge, Friedrich 2002. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 24., ümbertöötatud tr. Berlin–New York: de Gruyter.

KMR = Keedu- ja majapidamisraamat. Teine, täiendatud tr. Tartu K. Mattieseni trükikoda o.-ü, 1937.

Kristiansen, Tore 2021. Destandardization. – The Cambridge Handbook of Language Standardization. Toim Wendy Ayres-Bennett, John Bellamy. (Cambridge Handbooks in Language and Linguistics.) Cambridge: Cambridge University Press, lk 667–690. <https://doi.org/10.1017/9781108559249.026>

Mäearu, Sirje 2015. Kas *vanillisuhkur* või *vanillisuhkur*? – Keelenõuanne soovitab 5. Koost ja toim Maire Raadik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 130–134.

Paet, Tiina 2022 (ilmumas). Võõrsõnade kaju standardiseerimine tänapäeva eesti keeles.

Paet, Tiina; Rehemaa, Tuuli 2018. ÕS 1918. „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatu” kommenteeritud väljaanne. <http://www.eki.ee/dict/qs1918/>

Paet, Tiina; Risberg, Lydia 2021. Võõrsõnade tähendussoovitused ja nende esitus üldkeele sõnaraamatus. – Keel ja Kirjandus, nr 11, lk 965–984. <https://doi.org/10.54013/kk767a2>

- Panck, Lyda 1864.** Kassulinne kögi- ja majapidamisse-ramat. Tlk F. Eckfeldt. Tartu: E. J. Karow.
- UKKR** = Uus Kögi- ja Kokka Ramat, mis õppetab keigetarwilissemad road pissokesse ja sure maiapidamisse kohta teggema, ja keik mis senna jure tarwis, ja sedda möda, kui Lihwlandi kokka ja majapidamisse ramatust on luggeda, mis Saksakele on wäljaantud. Koost Katharina Fehre, tlk Carl Matthias Henning. Tallinn: Paul Carl Gottfried Dull, 1824. <https://utlib.ut.ee/eeva/index.php?lang=et&do=tekst&tid=754>
- VSL 2012** = Võõrsõnade leksikon. Koost Eduard Vääri, Richard Kleis, Johannes Silvet. Peatoim Tiina Paet. Toim T. Paet, Tuuli Rehema, Katrin Kuusik, Argo Mund, Kaspar Kolk, Ülle Viks. 8., põhjalikult ümber töötatud tr. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Valgus.
- VÕS 1933** = Elmar Muuk, Väike õigekeelsus-sõnaraamat. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.
- VÕS 1953** = Väike õigekeelsuse sõnaraamat. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1973.** Eesti-saksa sõnaraamat. Neljas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Estnisch-deutsches Wörterbuch. Vierter unveränderter Druck nach der von Jakob Hurt redigierten Auflage. Tallinn: Valgus.
- ÕS 1960** = Õigekeelsuse sõnaraamat. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Toim Ernst Nurm, Erich Raiet, Magnus Kindlam. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- ÕS 1976** = Õigekeelsussõnaraamat. Toim Rein Kull, Erich Raiet. Koost Tiina Ereht, R. Kull, Valve Põlma, Kristjan Torop. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- ÕS 1999** = Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999. Toim Tiina Ereht. Koost T. Ereht, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Maire Raadik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- ÕS 2006** = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. Toim Maire Raadik. Koost T. Ereht, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- ÕS 2013** = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013. Toim Maire Raadik. Koost T. Ereht, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- ÕS 2018** = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. Toim Maire Raadik. Koost Tiina Ereht, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: EKSA.

Tiina Paet (sünd 1974), MA, Eesti Keele Instituudi vanemkeelekorraldaja-nooremteadur (Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn); Tartu Ülikooli doktorant, tiina.paet@eki.ee

Vanill or vanilje?

Keywords: actual use, borrowings, corpus planning, fixed norm, linguistic standard

One way to interpret the contradiction between the linguistic standard or authoritative recommendation and the actual use in the case of *vanill* 'vanilla' and *vanilje* 'vanilla' is that the actual use has not allowed itself to be confused by the standards. It can be assumed, though, that without the fixed norm, *vanilje* would perhaps enjoy a still greater predominance over the receding *vanill*.

The case of *vanill* and *vanilje* is a good example of the fact that even a hundred years of dictionary recommendations may not be able to eliminate or reduce some lexical parallels, much less – in actual language use a less recommended variant can be preferred. The regulative approach of corpus planning usually attempts to find a semantic difference between parallel words, assigning them to different categories or domains.

Note again that here we speak not of a temporal linguistic change, but of a whole century of parallel use of *vanill* and *vanilje*. Considering that ÕS (The Dictionary of Standard Estonian) has already accepted the parallel variants of quite many foreign words, there seems to be not much sense in going on to marginalize *vanilje* either.

Tiina Paet (b. 1974), MA, Institute of the Estonian Language, Senior Language Planner, Junior Researcher (Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn); University of Tartu, Doctoral Student, tiina.paet@eki.ee